

Asmens duomenų žurnalistikos tikslais tvarkymo ypatumai

Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba

Aliona Gaidarovič

Viešosios informacijos stebėsenos ir ekspertizės skyriaus vadovė

Kompetencija

Kai žiniasklaidos atstovas kreipiasi į viešojo administravimo subjektą prašydamas informacijos, kurioje yra asmens duomenų, tokio prašymo pagrindu atsiradęs teisinis santykis patenka į ŽEIT priežiūros lauką. ŽEIT, atlikdama tyrimą dėl asmens duomenų tvarkymo teisėtumo, tikrins, ar viešojo administravimo subjektas, teikdamas duomenis atliko asmens duomenų apsaugos ir teisės į saviraišką ir informaciją suderinimo testą, taip pat vertins, ar žiniasklaidos atstovas nepiktnaudžiavo savo teise rinkti ir skleisti informaciją, laikėsi BDAR nuostatų.

Viešojo administravimo subjektui atsakomybė netaikoma, **jeigu jis atliko** asmens duomenų apsaugos ir teisės į saviraiškos ir informacijos suderinimo testą, o gavęs duomenis **žurnalistas ar jam prilygintas asmuo juos tvarkė neteisėtai**.

Kodėl žiniasklaidos vaidmuo yra ypatingas

Žiniasklaida atlieka gyvybiškai svarbų „viešojo sarginio šuns“ (*angl.* „public watchdog“) vaidmenį. Nors ji privalo neperžengti tam tikrų ribų, konkrečiai, susijusių su kitų asmenų reputacija ir teisėmis, jos pareiga vis dėlto yra skleisti (būdu, atitinkančiu jos pareigas ir atsakomybę) informaciją **ir idėjas visais viešojo intereso klausimais**.

(1994-09-24 EŽTT sprendimas Jersild prieš Danija, 2012-02-07 sprendimas Axel Springer prieš Vokietijos Federacinę Respubliką)

BDAR Preambulės 53 punktas: „valstybės narės turėtų priimti teisėkūros priemones, kuriomis būtų nustatytos išimties ir nukrypti leidžiančios nuostatos, reikalingos toms pagrindinėms teisėms [asmens duomenų apsaugos ir saviraiškos laisvės] suderinti.“

„<...> kai kurios viešosios įstaigos, ypač savivaldybės, remiasi asmens duomenų apsaugos taisyklėmis, kad nepagrįstai apribotų prieigą prie informacijos“.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0717>

Išimtys

BDAR 85 straipsnis.

Valstybės narės teisėje **teisė į asmens duomenų apsaugą** pagal šį reglamentą **turi būti suderinta su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę**, įskaitant duomenų tvarkymą žurnalistikos tikslais ir akademinės <...> saviraiškos tikslais.

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas

4 straipsnis. Asmens duomenų tvarkymas ir saviraiškos ir informacijos laisvė:

Kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos arba akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais, **netaikomi** Reglamento (ES) 2016/679 8, 12–23, 25, 30, 33–39, 41–50, 88–91 straipsniai.

Žurnalistikos tikslas

Valstybės narės, taikydamos šiame reglamente nustatytas išimtis ir leidžiančias nukrypti nuostatas, **žurnalisto veiklai** turėtų priskirti tokią veiklą, jei jos tikslas yra informacijos, nuomonių ar idėjų atskleidimas visuomenei, neatsižvelgiant į tai, kokios medijos naudojamos sklaidai. Išimtys neturėtų būti taikomos tik žiniasklaidos įmonėms ir gali būti taikomos pelno siekiantiems arba nesiekiantiems juridiniams asmenims.

(Bendrojo duomenų apsaugos reglamento projektas)

Asmens duomenų tvarkymu tik žurnalistikos tikslais laikoma tokia veikla, kurios vienintelis tikslas – atskleisti visuomenei informaciją, nuomones arba idėjas.

(2019-02-14 ESTT sprendimas byloje Nr. C-345/17)

Duomenų tvarkymas – bet kokia automatizuotomis arba neautomatizuotomis priemonėmis su asmens duomenimis ar asmens duomenų rinkiniais atliekama operacija ar operacijų seka, kaip antai **rinkimas**, įrašymas, rūšiavimas, sisteminimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, išgava, susipažinimas, naudojimas, atskleidimas persiunčiant, platinant ar kitu būdu sudarant galimybę jais naudotis, taip pat sugretinimas ar sujungimas su kitais duomenimis, apribojimas, ištrynimas arba sunaikinimas.

Viešasis interesas

„Kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra **konstituciškai motyvuoti.**“

(Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas).

Kokie interesai galėtų būti pripažįstami teisėtais, yra pateikusi ir 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupė. **Darbo grupės 2014 m. balandžio 9 d. nuomonėje 06/2014 dėl duomenų valdytojo teisėtų interesų pagal Direktyvos 95/46 7 straipsnį** pažymėta, kad teisėtas interesas turi neprieštarauti taikomai nacionalinei ar ES teisei, būti pakankamai aiškiai suformuluotas ir atstovauti tikrą (o ne spekuliatyvų) interesą. **Ši grupė taip pat pažymi, kad tokiu teisėtu tikslu, be kita ko, galėtų būti saviraiškos laisvė arba teisė į informaciją.**

Tvarkyti duomenis būtina siekiant teisėtų duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesų, išskyrus atvejus, kai tokie duomenų subjekto interesai arba pagrindinės teisės ir laisvės, dėl kurių būtina užtikrinti asmens duomenų apsaugą, yra už juos viršesni, ypač kai duomenų subjektas yra vaikas (Reglamento (ES) 2016/679 6 straipsnio 1 dalis f punktas).

Viešasis interesas

Siekdamas suderinti teisę į privataus gyvenimo apsaugą ir teisę į saviraiškos laisvę, Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT) nustatė kelis atitinkamus kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti:

- indėlį į bendrojo intereso diskusiją,
- aptariamo asmens žinomumą,
- reportažo tikslą,
- ankstesnį duomenų subjekto elgesį,
- paskelbimo turinį, formą ir atgarsius,
- būdą ir aplinkybes, kuriomis informacija gauta, ir jos atitiktį tikrovei.

(EŽTT 2017-06-27 sprendimas Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją, 165 punktas).

Viešasis asmuo

- 1) valstybės politikas;
- 2) teisėjas;
- 3) valstybės ar savivaldybės pareigūnas, valstybės tarnautojas, **asmuo, valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje dirbantis pagal darbo sutartį, jeigu jo priimami sprendimai ar veikla daro įtaką visuomenei**, taip pat šiose institucijose ar įstaigose sudarytų darbo grupių, komitetų, komisijų, tarybų ir kitų kolegialių institucijų narys;
- 4) valstybės ar savivaldybės kontroliuojamos įmonės ar įstaigos vadovas arba valdymo organo narys;
- 5) politinės partijos valdymo organo arba rinkimų komiteto narys;
- 6) kandidatas rinkimuose (viešojo asmens statusas išlaikomas ir po rinkimų laikotarpiu, kuris yra lygus vienai kadencijai tos institucijos, į kurią asmuo kandidatavo);
- 7) **juridinio asmens, kuris sudaro viešųjų pirkimų sutartis ir (arba) vykdo viešųjų pirkimų sutartis subrangovo teisėmis, vadovas arba dalyvis, turintis 1/4 ar daugiau balsų dalyvių susirinkime;**
- 8) lobistas arba asmuo, kuris veikia lobistinę veiklą vykdančių juridinių asmenų vardu;
- 9) asociacijos arba viešosios įstaigos, kurios **per pastaruosius 4 metus yra gavusios valstybės ir (arba) savivaldybių finansavimą**, vadovas arba dalyvis, turintis 1/4 ar daugiau balsų dalyvių susirinkime;
- 10) **visuomenėje žinomas fizinis asmuo, populiarus socialinių tinklų veikėjas arba tinklaraštininkas, formuojantys tikslinių visuomenės grupių nuomonę įvairiais klausimais ir (arba) už šią veiklą gaunantys pajamas, jeigu jų veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams;**
- 11) **kitas fizinis asmuo, turintis viešojo administravimo įgaliojimus ir (arba) administruojantis viešųjų paslaugų teikimą, ir (arba) dėl savo veiksmų ar padėties patekęs į viešumą, jeigu jo veikla turi reikšmės viešiesiems reikalams.**

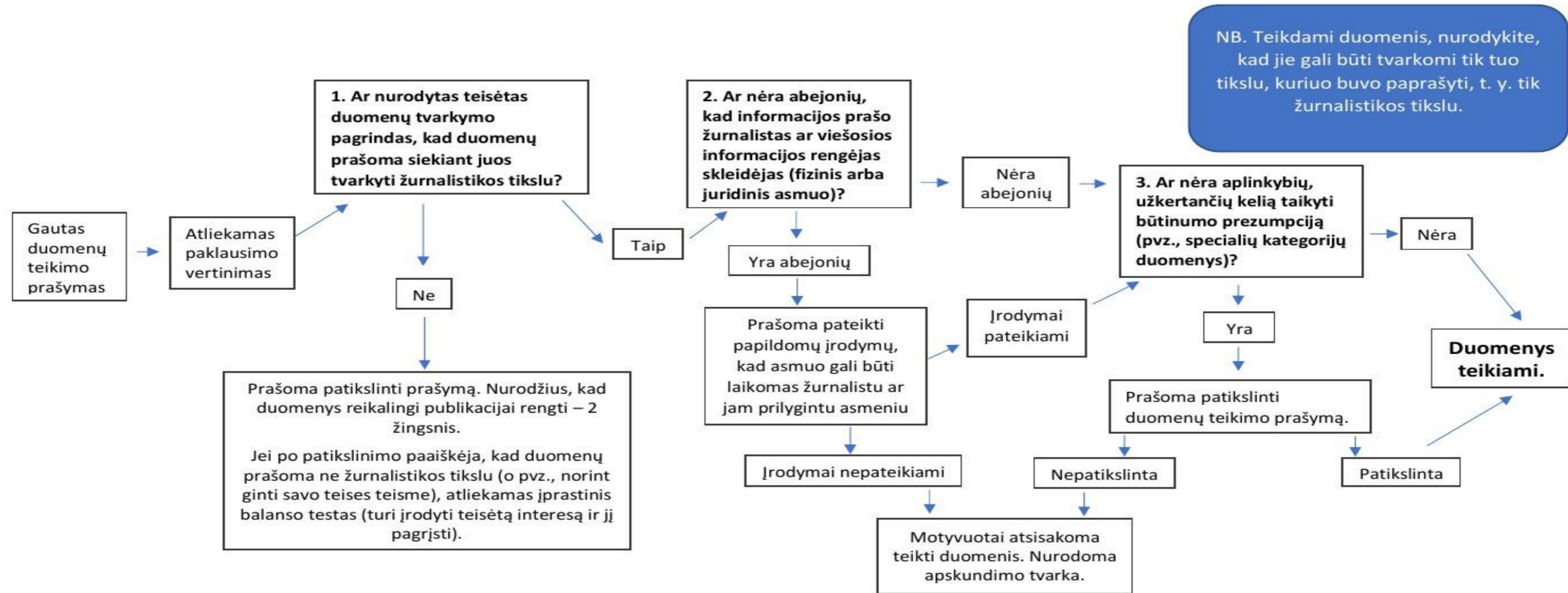
Viešasis asmuo

Laikotarpiu, kurį asmuo, pabaigęs vykdyti aktyvią visuomeninę veiklą, nebegali būti laikomas viešuoju, **teisės aktai nenustato**, todėl kiekviena situacija turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į asmens vykdomą veiklą, visuomenės lūkesčius buvusių Seimo narių atžvilgiu ir panašiai, o **konkrečiu laikotarpiu to iš anksto apibrėžti nėra įmanoma**.

Buvo pabrėžtas realus tam tikros visuomenės dalies interesas gauti informaciją, iliustruotą asmens nuotrauka, siekiant užkirsti kelią tolesniems veiksams, galbūt pažeidžiantiems visuotinai pripažįstamas gero elgesio taisykles, o pareiškėjo nuotraukos pateikimo kompozicija yra žurnalistų saviraiškos būdas.

(LVAT 2021-03-17 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-323-492/2021).

Balanso algoritmas

Irodymais, kad asmuo yra žurnalistas arba jam prilygintas asmuo gali būti:

- ✓ pažymėjimas, patvirtinantis jo priklausymą profesinei žurnalistų organizacijai arba darbuotojo pažymėjimas, jeigu jis dirba visuomenės informavimo priemonėje;
- ✓ viešai prieinamas informacijos „kanalas“, paskyra, tinklalaidė ar pan., faktiškai valdoma informacinės visuomenės informavimo priemonė, kurioje rengiama ir (ar) skleidžiama viešoji informacija, arba rengiantis ir (ar) skleidžiantis tokios priemonės turinį ir taip teikiantis informacinės visuomenės informavimo paslaugas;
- ✓ kita informacija, leidžianti daryti išvadą, kad informacija yra tvarkoma žurnalistikos tikslais.

Specialiujų kategorijų asmens duomenys

BDAR 9 straipsnis.

Draudžiama tvarkyti asmens duomenis, atskleidžiančius rasinę ar etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus ar narysę profesinėse sąjungose, taip pat tvarkyti genetinius duomenis, biometrinius duomenis, siekiant konkrečiai nustatyti fizinio asmens tapatybę, sveikatos duomenis arba duomenis apie fizinio asmens lytinį gyvenimą ir lytinę orientaciją.

2 dalis g punktas

tvarkyti duomenis būtina **dėl svarbaus viešojo intereso priežasčių**, remiantis Sąjungos arba valstybės narės teise, kurie turi būti proporcingi tikslui, kurio siekiama, nepažeisti esminių teisės į duomenų apsaugą nuostatų ir kuriuose turi būti numatytos tinkamos ir konkrečios duomenų subjekto pagrindinių teisių ir interesų apsaugos priemonės;

Teisės gauti informaciją ir teisės į duomenų apsaugą santykis

Asmens duomenų apsauga ir BDAR negali būti naudojami kaip žurnalistų funkcijas, būtinas demokratinėje visuomenėje, atlikti trukdantis instrumentas.

Neteikiant informacijos gali būti pažeista visuomenės teisė žinoti. Kalbant apie šiuo metu galiojančias teises priemones, dėl informacijos neteikimo yra galimybė **kreiptis į teismą**. Administracinių nusižengimų kodekso 547 straipsnio nuostatos pagrindu, taip pat kitos priemonės apginti galimai pažeistą teisę į informaciją.

Išimtis žurnalistikos veiklai nėra siejama su darbo teisiniais santykiais konkrečioje žiniasklaidos priemonėje ar profesiniu priklausymu žurnalistų profesinei organizacijai. Ji suteikiama kiekvienam asmeniui, įsitraukusiam į visuomenės informavimo veiklą.

Aliona Gaidarovič

aliona.gaidarovic@zeit.it

tel. +37060083160